

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Забайкальского края

Муниципальный район «Могойтуйский район»

МАОУ "ЗСОШ"

УТВЕРЖДЕНО

Директор МАОУ «ЗСОШ»

Долсонова Д.Э.
Приказ № 138 от «01» 09
2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родная литература»

для обучающихся 4 класса

Составила: учитель начальных классов

Гыпылова Ц.Д.

с.Зугалай 2023-24 уч.год

Тайлбари бэшэг

4 классай буряад хэлээр табигдаһан образовательна программа доро тоологдоһон документнууд дээрэ үндэһэлэн табигдаһан байна:

- Федеральный закон от 29.12.2012 №273-ФЗ «Об образовании в РФ» ;
- Федеральный государственный образовательный стандарт начального общего образования, утвержденного приказом Министерства образования и науки от 06.10.2009 г. №373 (изменения от 26.11.2010 г. №1241; от 22.09.2011 г.2357; от 31.12.2015 г. 1576);
- Письмо Департамента государственной политики в сфере общего образования Министерства образования и науки РФ от 28. 10.2015 г. №08-1786 «О рабочих программах учебных предметов»;
- Примерная основная образовательная программа начального общего образования (от 28 июня 2016 г. №2/16-з);
- Приказ Министерства просвещения РФ № 254 от 20 мая 2020г. «О федеральном перечне учебников, допущенных к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования организациями, осуществляемыми образовательную деятельность»;
- Изменения в приказ 254 (приказ «766 от 23.12.2020. зарегистрирован 2.03.2021 362645);
- Рекомендации Министерства просвещения Российской Федерации по оценке готовности организаций, осуществляющих образовательную деятельность к началу учебного года (от 14 марта 2020 года № ВБ-593/03);
- Постановление Главного государственного санитарного врача Российской Федерации от 28.09.2020г. №28 «Санитарные правила 2.4. 3648-20 «Санитарно-эпидемиологические требования к организациям воспитания и обучения, отдыха и оздоровления детей и молодежи»;
- Рекомендации Федеральной службы Роспотребнадзора от 08 мая 2020 года №02/9060-2020-24 «О направлении рекомендаций по организации работы образовательных организаций в условиях распространения COVID-19;
- Письмо Минпросвещения РФ 03 от 12.08.2020г. №ГД-1192/03 и Федеральной службы по надзору в сфере защиты прав потребителей и благополучия человека по Забайкальскому краю от 17.08.2020г. №75-00—05/109-1767-2020 « О направлении дополнений по организации образовательной деятельности в образовательных организациях в условиях распространения новой коронавирусной инфекции (COVID-19);
- Изменения в постановление №16 зарегистрированы приложением №9 от 21.03.22
- Постановление Главного государственного санитарного врача Российской Федерации от 30.06.2020 г. № 16 "Об утверждении санитарно-эпидемиологических правил СП 3.1/2.4 3598 - 20 "Санитарно-эпидемиологические требования к устройству, содержанию и организации работы образовательных организаций и других объектов социальной инфраструктуры для детей и молодежи в условиях распространения новой коронавирусной инфекции (COVID-19)";
- ООП ООО МАОУ «Зугалайская СОШ» (с изменениями от 01.09.2021г.)
- Положение о рабочей программе МАОУ «Зугалайская СОШ»;
- Учебный план МАОУ «Зугалайская СОШ» на 2023-2024 учебный год.

Ямаршые арадай хэлэн өөрэ байдалаараа, ниитэ үүргээрээ онсо удхатай. Хэлэн гээшэ хүнүүдэй хоорондоо харилсаха, бэе бээдээ нүлөөлхэ, эрдэм ухаа үзэхэ, ойлгожо абаха хэрэгсэл, арадай соёл болбосорол хадагалаад байһан гуламта, хүн бүхэнэй, арад бүхэнэй, өөрэ һанал бодол харуулһан түхэл болоно, тиихэдэ арад бүхэнэй уран зохёол түрэл хэлэн дээрэ бэшэгдэнэ. Тиимэһээ хургуулида үзэгдэдэг предметүүд соошые хэлэн өөрын хууритай.

Эхин хургуулида үзэгдэдэг буряад хэлэн хадаа бүхэлийн нэгэ хубинь, нүгөөдэ шатада үзэгдэдэг буряад хэлэнтэй холбоотой. Дунда хургуулида буряад хэлэ үзэхэдөө һурагша бүхэн түрэл хэлэн дээрэ аргагүй һайнаар уншажа, зүбөөр бэшэжэ, сэбэр ульгамаар хэлэжэ, хүнэй хэлэһые абаһаар хүнгэнөөр ойлгожо абаха шадабаритай, тиихэдэ буряад хэлэнэй теории мэдэхэ болоод гараха аргатай.

Эхин хургуулида үзэгдэхэ буряад хэлэн дунда хургуулийн буряад хэлэнэй удхатай тааруу, энэ нэрлэгдэһэн шадабаринуудай үндэһэ хуури хүгжөөхэ уялгатай, тодорхойлбол, үхибүүн түрэлхи хэлэе мэдэхэ, буряад хэлэтэй буряад хүн гээшэб гэжэ бээ мэдэрхэ, хэлэлгээ хүгжөөхэ зорилготой.

Эхин хургуулида үзэгдэдэг буряад хэлэнэй **гол зорилго**: түрэл буряад хэлэн дээрэнэ бэшүүлжэ, уншуулжа, харилсуулжа хургаха; түрэлхи хэлэн гэхэн наукатай танилсуулха.

Эхин классуудта түрэл хэлэ зааха **тодорхой зорилгонууд** гэхэдэ:

1. Хэлэн ухаан хоёрой хоорондо нягта холбоотой байдаг дээрэһээ үхибүүдые түрэл хэлэндэнь хургахадаа. тэдэнэй ухаан бодолые хүгжөөхэ, баяжуулха.
2. Һурагша бүхэниие зүбөөр, уран гоёор, удхыень ойлгон уншаха дадалтай болгохо.
3. Түрэл арадай ёһо заншалнуудые болон сэсэн мэргэн хургаалнуудые ойлгуулха.
4. Эхэ орондоо, түрэхэн тоонто нютагтаа, түрэл хэлэндээ, арад зондоо, бэшэшые үндэһэтэндэ дуратайгаар хүмүүжүүлхэ.
5. Һурагшадай аман хэлэлгые хэшээл бүхэндэ баяжуулангаа, тэдэниие эли тодоор, литературна хэлэн дээрэ хэлүүлжэ, һанал бодолые нь алдуугүйгөөр, сэбэр гоёор бэшүүлжэ хургаха мэтэ.

Литературна уншалгын гол удха

Эхин шатын болон дунда хургуулийн эхин классуудта үзэгдэхэ буряад хэлэнэй программа *гол шухала гурбан бүлэгһөө* бүридэнэ:

1. Грамотада хургалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.
2. Фонетикэ, лексикэ, грамматика ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.
3. Литературна уншалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.

Дээрэ хэлэгдэгшэ гурбан бүлэгүүд үзэгдэхэдөө, хэлэлгэ хүгжөөлгэтэй тон нягта холбоотойгоор, тэрэнэй үндэһэ хуури дээрэ бээлүүлэгдэхэ болоно. *Хэшиээлдээ «Түрэлхи хэлэн» гэжэ ном барина.* Авторнууд: С.Ц. Содномов, О.В. Ринчинова: 4-дэхи класста уншаха ном. Нэгэ хубитай- Улаан – Үдэ, «Бэлиг» хэблэл, 2019 он; Буряад улсайд болбосоролой болон эрдэм ухаанай яаман баталһан.

Эхин класста үзэгдэхэ буряад хэлэнэй шэнэ программа хадаа мүнөөнэй шэнэ ФГОС-ой эрилтэдэ харюусамаар зохёогдоһон байна. Буряад хэлэнэй программа үхибүүдэй һаһанда, хүгжэлтэдэнь таарамжатайгаар зохёогдоһон байха. Эхин шатада шэнэ эрилтэнүүд табигдана. Тэдэ эрилтэнүүд үхибүүдые хүмүүжүүлхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ гүрэн түрын харасын ондоо болоһониие харуулна.

Тус программын гол шэглэлнүүд гээшэ хадаа иимэнүүд:

1. Уншаха шадабаритай болгохо.
2. Харилсаха шадабаритай болгохо

Нуралсалай түсэб соо энэ предметэй байра найруулан бэшэлгэ.

Описание места учебного предмета в учебном плане

Нуралсалай жэл соо 68 час үгтэнэ.

Содержание учебного предмета («Түрэлхи хэлэн» программын гол бүлэгүүд):

№	Гол бүлэгүүд	Сая
1	Түрэлхи хэлэн, түрэн дайда	5
2	Хэшэгээр баян намар	4
3	Арадай аман зохоол	10
4	Литературна онтохонууд	9
5	Үбгэн буурал үбэлнай	7
6	Арадай баатар Гэсэр	4
7	Сагаалган – манай хайндэр	6
8	Айлшан хабар	5
9	Уран зохёолшод – үхибүүдтэ	11
10	Сэсэгтэ зун	5
11	Жэл соо үзэхэнөө дабталга	2
		68 сая

Литературна уншалгын гол удха

Бага наһанай үхибүүдые эрдэм бэлигтэ хургаха, алишье талаһаа болбосорон хүгжөөхэ, ажабайдалай үргэн замда өөрынгөө арга боломжонуудые хэрэглэжэ шадаха хүсэд дүүрэн дадалнуудые олгуулха зорилготой нуралсалай системэ болоно. Энэ нуралсалай гол зорилго хадаа үхибүүн бүхэниие хүгжөөн хургаха, тэдэнэй мэдэсэ, шадабари, дүй дүршэлнүүд хурагшадай хүгжөөлгын үндэнэ хуури боложо үгэхэ зэргэтэй.

Хэлэн болбол арадай хүгжэлтын нэгэ хуби болоно. Түрэл хэлээ судалжа, эрдэм мэдэсээ үргэдхэхын тула хурагшад ямар шалтагаанаар хэлээ мэдэхэб, хэлэнэй удха ямар байхаб гэжэ тодорхой мэдэрэлдэ абтаха ёһотой. Харин зүбөөр хэлэжэ хурахын тулада үхибүүд юун тухай хэлэхээ, ямар үгэнүүдые хэрэглэн, хөөрэлдөө үнгэргэхэб гэжэ мэдэхэ шухала.

Эхин хургуулийн шухалын шухала зорилго хадаа үхибүүдые хайнаар уншуулжа, зүбөөр хэлүүлжэ ба бэшүүлжэ хургаха; арадайнгаа аман уран зохёолдо, Эхэ орондоо, түрэн тоонто нютагтаа, түрэлхи хэлэндээ, түрэл арад зондоо, бэшэшье яһатанда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ; арад зонингоо хайн хайхан ёһо заншалнууд ба сэсэн мэргэн хугаалнуудые ойлгуулха г.м.

Дээрэ хэлэгдэнэн зорилгонуудые бээлүүлхэ хэрэгтэ хэлэнэй үүргэ сэгнэшэгүй.

Эхин шатын болон дунда хургуулийн эхин классуудта үзэгдэхэ буряад хэлэнэй программа гол шухала гурбан бүлэгһөө бүридэнэ:

1. Грамотада хургалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.
2. Фонетикэ, лексикэ, грамматика ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.
3. Литературна уншалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.

Дээрэ хэлэгдэгшэ гурбан бүлэгүүд үзэгдэхэдөө, хэлэлгэ хүгжөөлгэтэй тон нягта холбоотойгоор, тэрэнэй үндэнэ һуури дээрэ бээлүүлэгдэхэ болоно.

Личностные, метапредметные и предметные результаты освоения содержания учебного предмета

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные результаты) - өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно (хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно).

Бээ гурымшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД):

- Багшатаяа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха;
- Хэшээлдээ юу хэһэнэ хойно хойноһоонь тоолохо;
- Юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ (прогнозировать)
- Өөрынгөө, нүхэдэйнгөө ажал багшатаяа сугтаа урид зохёогдоһон тусхай критеринүүдээр шалгах;
- Багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха.

Оршон тойрониё шудалха шадабари (познавательные УУД):

- Номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгтэй үүргэ ойлгохо);
- Зураг хаража гү, али текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо;
- Багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргах;
- Үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо схеиз, таблица, модель болгохо, тиин һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ;
- Текстын удха дамжуулха.

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- Өөрынгөө һанал бодол аман хэлэлгээр, тиихэдэ багахан текст зохёожо, бэшэгэй хэлэлгээр харуулха;
- Хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниё ойлгохо;
- Уран гоёор уншаха, хөөрэхэ;
- Классайнгаа үхибүүдтэй, багшатаяа яагаад ажалаа эмхидхэхэ, ямар журамуудыё сахиха тухайгаа элсэхэ;
- Хоёр хоёроороо, бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ, тиихэдэ олон ондоо «тушаал» бэе дээрээ абаха; ударидагшын, даабари, дүүргэгшын, бэшээшын г.м.

Түрэлхи хэлээр шадабари (предметные результаты):

- Багшын, нүхэдэйнгөө хөөрэһэн, уншаһан текст хадуун абаха;
- Бүхэли үгөөр, зүбөөр, ойлгосотойгоор, уранаар уншаха;
- Текстын нэрын удха ойлгохо, үгтэһэн нэрэнүүд сооһоо текстын удхада таараха нэрэ шэлэхэ

Литературна уншалга. Календарно-тематическа түсэблэл

Долоон хоногто – 2 саг, жэлэй 68 саг (1 саг – «Арадай абдарһаа» кружок)

№	Хэшээлэй темэ	Сагай тоо	Түсэбөөр үнгэргэхэ үдэр	Ёһоороо үнгэрэһэн үдэр	Заһабари
	Түрэлхи хэлэн, түрэхэн дайда – 5 саг				
1	Түрэлхи хэлэн, түрэхэн дайда	1			

2	Буряад хэлэмнай. М. Чойбонов	1			
3	Ямар хэлэн дэлхэй дээрэ аһан баян бэ? Ц-Б.Бадмаев	1			
4	Буряад оромнай найхан даа! Ш.Нимбуев	1			
5	Байгал далай - манай баялиг. (Байгал далай тухай суглуулбари хэхэ, һонин юумэ суглуулха, дуратай шулэг сээжээр уншаха, ой модоной аша зураха)	1			«Арадай абдарһаа»
Хэишгээр баян намар – 4 сэг					
6	Хюруу. Д-Х Цынгугева. Намар. Ц.Цырендоржиев. Шүлэглэмэл зохёолнууд (олицетворении, толгой холболго, эпитет, метафора)	1			«Арадай абдарһаа»
7	Шубуудай аян. Х.Намсараев.	1			«Арадай абдарһаа»
8	Ой модоной аша туһа. А. Жамбалон	1			«Арадай абдарһаа»
9	Намарай хахасалга. И.Намсараев.	1			
Арадай аман зохёол - 10					
10	Таабаринууд. Тэдэнэй янза.	2			«Арадай абдарһаа»
11	Онһон үгэнүүд.	1			«Арадай абдарһаа»
12					
13	Арадай онтохонууд. Буряад арадай онтохонууд. «Ангуудай суглаан»	1			«Арадай абдарһаа»
14	Шадамар Шалхагар хоёр.	1			«Арадай абдарһаа»
15	Алтан сэсэг.	1			«Арадай абдарһаа»
16	Зүүн зүгэй арадуудай онтохонууд. Эбтэй дүрбэн амитан (монгол арадай онтохон)	1			«Арадай абдарһаа»
17	Һанаамгай туулай (энэдхэг арадай онтохон)	1			«Арадай абдарһаа»

18	Европын арадай онтохонууд. Сагаан морин (венгер арадай онтохон)	1			«Арадай абдарһаа»
19	Гурбан аха дүүнэр (немец арадай онтохон)	1			«Арадай абдарһаа»
Литературна онтохонууд – 9 саг					
20-23	Эрээн гүрөөһэ эмээллэгшэ. Б.Абидуев	4			«Арадай абдарһаа»
24-26	Туламтай шоно. Д.Дашинимаев.	3			«Арадай абдарһаа»
27-28	Зоригтой хоер.Ц.Номтоев.	2			«Арадай абдарһаа»
Үбгэн буурал үбэлнай- 7 саг					
29	Үбэл. Ч-Р. Намжилов	1			
30	Түрүүшын саһан. Б. Гармажапов	1			
31-32	Соохорхон инзаган. Ц.Шагжин.	2			«Арадай абдарһаа»
33	Саһаханууд. Г. Чимитов	1			
34	Ёлко. Г. Чимитов	1			
35	Жабар үбгэн. Г. Чимитов	1			
Арадай баатар Гэсэр – 4 саг					
36	Тэнгэришүүлэй хоорондохи дайн	1			«Арадай абдарһаа»
37	Баатарай газар дээрэ түрэлгэ	1			«Арадай абдарһаа»
38	Нюһата-Нюургай гэжэ нэрэ хүбүүндэ үгтэбэ.	1			«Арадай абдарһаа»
39	Баатар бэеэ бэлжэ, Гэсэр боложо тодорбо.	1			«Арадай абдарһаа»
Сагаалган – манай һайндэр – 6 саг					
40	Сагаалганай тобшохон туухэ.	1			«Арадай абдарһаа»
41	Сагаалганай магтаал. Ж. Юбухаев	1			«Арадай абдарһаа»
42	Сагаалган. С.Хүбүүхэйн.	1			«Арадай абдарһаа»
43-45	Харгымнай эхин (туужаһаа хэһэг). Сагаалган. Г-Д.Дамбаев	3			«Арадай абдарһаа»

	Айлиан хабар – 5 сэг				
46	Хабар. Д. Улзытуев.	1			
47	Хабарай амисхал. Б.Санжин.	1			
48	Таряалангай дуун. Э.Дугаров.	1			
49	Ашата эжы. Н.Цынгүев.	1			
50	Эжыдээ. Г.Чимитов Эжы. Ц.Бабуева.	1			
	Уран зохёолшод үхибүүдтэ- 11 сэг				
51	Г.Г.Чимитов. Үнэгэн шоно хоёр. Басни.	1			
52	Г.Чимитов. Баабгай хүбүүн.	1			
53	Ц-Б.Б.Бадмаев. Залхуу Шагдар.	1			
54-55	Г.Ц.Бадмаева. «Гэмтэй бэшэб...»	2			
56-58	Ч. Ц. Цыдендамбаев. Табан патроной тангариг нюуса.	3			
59	Э.Ч.Дугаров. Найнай үзэглэл.	1			
60	Модохонууд (онтохон)	1			
61	Найрхуу бороо (басни)	1			
	Сэсэгтэ зун - 5				
62	Наран ба хүүгэд. Ц.Цыремпилов	1			
63	Улаалзай. Б.Базарон	1			
64	Сэсэгүүдэй дүхэриг. Г.Дашабылов.	1			
65	Наранай туяа. Б.Абидуев.	1			
66	Үглөөгүүр ойдо. Б.Базарон	1			
	Жэл соо үзэхэнөө дабталга -2				
67-68	Литературна ушалгын темэнүүдээр тобшолол. Дүн гаргалага	2			

Хэрэглэгдэһэн һуралсалай методическэ хүсэд суглуулбари

1. Содномов С.Ц., Жамбалова Д.П., Дулмаева Б.Х., О.Дулмаев «Түрэлхи хэлэн». Үндэһэн буряад хургуулийн 4-дахи классай литературна уншалгын ном: 1-дэхи хуби, 2-дэхи хуби. –Улан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2011.

2. . Содномов С.Ц., Жамбалова Д.П., Дулмаева Б.Х., О.Дулмаев «Ажалай дэбтэр»: Түрэлхи хэлэн.. 4-дахи класс. Хоёр хубитай. Үндэһэн буряад хургуулийн 4-дахи классай литературна уншалгын ном Улан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2011

3. Цыренова Ц.Б., Будаева с.Д., Эрдынеева Ж.Ц. Класчаа гадуур уншаха ном: Үндэһэн буряад хургуулиин 4-дахи классай литературна уншалгын ном гэхэн хуралсалай номдо хрестомати. Үндэһэн буряад хургуулиин 4-дахи классай литературна уншалгын ном. Улан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2008
4. Дылыкова Р.С. Буряад хургуулиин программанууд. 1-4 клессууд. Улан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2013 он.

Хэрэглэгдэһэн литература

1. С.Ц.Содномов. Методическэ дурадхалнууд.Түрэлхи хэлэн. 4 класс. Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2010 он
2. Буряад хэлэнэй сахим хураха бэшэг. Электронный учебник бурятского языка.
3. С.Ц.Содномов. Литературна уншалга. Буряад хургуулиин дүрбэдэхи классай программа. Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл,2005 он